ASPECTE LEXICALE ÎN *BIBLIA DE LA BUCUREŞTI* (1688) ŞI *ŞAPTE TAINE A BESEARECII* (1644). STUDIU COMPARATIV

DR. IULIA MAZILU (BUCĂTARU)
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
mzliulia@yahoo.com

Abstract: This study, *Lexical Aspects in* Biblia de la Bucureşti *(1688) and* Şapte taine a besearecii *(1644). Comparative Study*, will provide some particular aspects regarding two old Romanian texts: *Biblia de la Bucureşti* and *Şapte taine a besearecii*. The present analysis highlights old Romanian lexical elements. Thus, our research will focus on the missing or less known words in Romanian actual language. The aim is to highlight some specific lexical items as old Romanian language is recorded in these texts or, on the contrary, their replacement by other terms. Our research is based also on the synonymic series common to old Romanian language.
Keywords: old Romanian language, lexical items, missing or less known words, synonymic series.

1. Introducere

Pentru că studiul lexical reprezintă un aspect important în cercetarea stadiului de evoluţie a limbii, ne propunem în lucrarea de faţă să supunem analizei cîteva cuvinte specifice limbii române vechi, cuvinte dispărute din limba română actuală, înregistrate deopotrivă în *Biblia de la Bucureşti* şi în *Şeapte taine ale besearecii*, text tipărit la Iaşi în anul 1644.

Lexicul supus analizei face parte din limbajul uzual al limbii române şi am dorit să urmărim unitatea în ceea ce priveşte vocabularul comun din secolul al XVII-lea. De aceea am ales spre comparaţie elemente care aparţin uzului obişnuit luînd în considerare faptul că textele aparţin unor regiuni geografice, perioade şi autori/traducători diferiţi.

În redactarea acestei lucrări am folosit ca lucrări de referinţă lucrarea *Şapte taine a besearecii*, în transcriere proprie, şi *Biblia de la Bucureşti*, ediţia tipărită în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum* (1988 şi urm.). Dată fiind structura ediţiei, am luat în considerare şi ocurenţa termenilor supuşi analizei în ms. 45 şi în ms. 4389. Astfel, lucrarea de faţă are în vedere folosirea termenilor analizaţi în lucrările la care ne-am referit sau, dimpotrivă, opţiunea diferită în selecţia lexicală.

Potrivit tiparului impus de ediţiile de texte, am grupat cuvintele pe care le-am supus analizei după limba de origine.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

2. Cuvinte dispărute din limba literară actuală sau puţin cunoscute

2.1 Cuvinte de origine latină

a cure „a curge" (< lat. *currĕre)*: *şi-ţ voiu da 12 pomi cu toate fealurile de poame şi atîtea izvoară de vor cură miare şi lapte* (ŞT, 312). Verbul *a curge* nu prezintă pe *g* analogic, pe parcursul textului fiind folosită forma *a cure*, urmaşul lat. *currere*: *de vor cură miare şi lapte* (ŞT, 312), *de să va prileji să-i cură sînge den nas* (ŞT, 113). Aceeaşi situaţie o prezintă şi BB, verbul înregistrîndu-se doar în această formă: *dêde glasuri şi piatră şi curá foc pre pămînt* (Ex., 9, 13). Aceeaşi formă se înregistrează în ms. 45 şi ms. 4389. Forma analogică *a curge* (formată după *merg*, *şterg*, perfectul *mers*, *şters*, ca şi *curs*) nu se înregistrează în BB. Totuşi, atît în BB, cît şi în ŞT forma *curge* stă la baza participiului *curs* din *au curs* (ŞT, 41), *cursul* (BB, Lv., 15, 15), a adjectivului *curgătoare* (ŞT, 113) şi a infinitivului lung substantivizat *curgere*: *curgerea lui* (BB, Lv., 15, 33).

a custa „a trăi, a fi în viaţă" (< lat. *consto, -āre*) este folosit o singură dată în ms. 45: *Tatăl vostru cel bătrîn... cum custă?* (Fac. 43, 27), termenul fiind dublat pe margine de sinonimul *trăiêşte*. Ultimul termen a fost adăugat de către copistul muntean al manuscrisului. Cuvîntul *a custa* era folosit în mod curent în scrierile din a doua jumătate a secolului al XVII-lea din Moldova, Banat, Transilvania de sud-vest, Crişana, cum rezultă din datele oferite de DLRLV, s. v. Termenul este înregistrat în *Cazania* mitropolitului Varlaam, dar nu este înregistrat în ŞT şi nici în BB, fiind înlocuit de sinonimul mai nou *a trăi*.

despuietóriu (format de la **a despune** „a stăpîni" < lat. *dĭsponĕre*) „stăpîn, stăpînitor": *Iară cela ce nu va vrea pacea, acela iaste despărţit de Dumnnedzău şi den ceata preoţască ca un călcătoriu de învăţăturile despuietóriului Dumnedzău* (ŞT, 135). Cuvîntul a fost atestat în *Codicele Voroneţean* şi în textele coresiene. În secolul al XVII-lea termenul apare la Varlaam în *Cazanie* şi *Răspuns*, în *Pravila aleasă* şi la Dosoftei. Termenul nu se înregistrează în BB, ci doar în ms. 45: *Despuitoriule, Doamne!* ms. 45, (Fac. 15, 2); *Despuitoare, Doamne!*, ms. 45, (Fac., 15, 8). În BB este înlocuit prin *stăpîn/ stăpînitoare*: *Stăpîne, Doamne, ce vei da mie?* (Fac., 15, 2) sau *Stăpînitoare Doamne* (Fac., 15, 8), iar în ms. 4389 se înregistrează *stăpîne*: *Stăpîne Doamne* (Fac., 15, 2, 8).

fur (<lat. *fur*) „hoţ, tîlhar": *Pentru fur şi pentru gazda cea de furi ce ascunde furtuşagul* (ŞT, 197). Cuvîntul a fost înregistrat în texte aparţinînd secolului al XVI-lea (*Psaltirea Hurmuzachi, Psaltirea Scheiană, Codicele Voroneţean* şi la Coresi) şi în *Răspunsul* mitropolitului Varlaam, în *Noul Testament de la Bălgrad*, la Dosoftei şi la Neculce. În *Biblia de la Bucureşti*: *De se va afla în groapă furul, şi rănindu-l va muri, nu iaste lui ucidere* (Ex., 22, 2); tot astfel se înregistrează în ms. 45. Cuvîntul *furul* este prezent şi în ms.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

4389 (Ex., 22, 2, 3, 8). Termenul *fur* este un element caracteristic limbajului bisericesc[1].

a împresura „a apăsa, a asupri, a năpăstui" (< lat. **pressūro, -āre*, din *pressūra, -ae* „apăsare" cu prefixul *in-*) are sens etimologic în ŞT „*cela ce va giura cu strîmbul de va împresura ócina cuiva*" (ŞT, 204), *Muiarea ce va adormi de greu şi-ş va împresura cuconul lîngă sine şi-l va năduşi de-l va omorî* (ŞT, 211). Termenul se înregistrează şi în ms. 4389: „*Împresuraţi oamenii aceştia cu lucru... [ca] să nu cugete cu cugetul lor lucruri dăşarte*" (Ex., 5, 9). În BB termenul este înlocuit de *îngreuia*: *Îngreuiêze-se lucrurile oamenilor acestora şi grijască acêstea şi nu grijască întru cuvinte deşarte* (Ex., 5, 9), ca şi în ms. 45: *Îngreueadză-să lucrurile oamenilor acestora şi grijască acêstea şi nu grijască întru cuvinte deşearte* (Ex., 5, 9).

judeţ (giudeţ) „judecată, proces" (< lat. *judĭcium*), în ms. 45: *Să nu întorci giudeţul mêserului întru judeţul lui* (Ex., 23, 6) ca şi în ŞT: *Iară el cum va fi are a da samă înaintea înfricoşatului giudeţ ca un nedestóinic şi vinovat trupului şi sîngelui Domnului nostru* (ŞT, 150). În ms. 45, termenul cunoaşte un număr de 15 ocurenţe, dintre care 9 au iniţială *gi-[ğ]*, specifică variantei literare moldoveneşti[2], iar 6 au *j-*, sensul fiind cel consemnat mai sus. Echivalentul în textele de factură muntenească, anume BB şi ms. 4389, este *judecată*: *Să nu întorci judecata săracului în judecata lui* (Ex., 23, 6).

mişel „sărac" (< lat. *mĭsĕllus* < *mĭsĕr*) se înregistrează în ŞT: *să să întreabe acea dobîndă cu asupreală de va vrea să o împarţă mişeilor* (ŞT, 154). Cu acelaşi sens este înregistrat în ms. 4389: *Să le lăsaţ* [spicele] *săracului, şi mişălului, şi streinului* (Lv., 23, 22). În ms. 45, cuvinte adăugate pe margine de altă mînă: *Iar de vei culêge viia ta, să nu aduni rămăşiţa după tine, ce săracului, şi vineticului şi văduvei să laş să ia* (Dt., 24, 21). În BB este înregistrat doar *sărac*: *celui sărac*, în ms. 4389: *Săracului*. În ŞT cuvîntul se înregistrează şi cu sensul de „rău, păcătos, slab", cu valoare de interjecţie: *mişel de acela preot ce nu va sluji* (80).

mortăciună „hoit, stîrv, cadavru", folosit cu valoare adjectivală: *Pentru cela ce va mînca carne mortăciună sau de fiară sălbatică* (ŞT, 212). Cu aceeaşi formă, dar cu valoare substantivală, este înregistrat în BB: *Şi toată mortăciunea să nu mîncaţi* (Dt., 14, 21) şi ms. 45: *Şi toată mortăciunea să nu măncaţi* (Dt., 14, 21). În BB şi în ms. 45 apare forma *mortăciune*, iar în ms. 4389 apare forma *mortăcină*: *Iar de va cădea mortăcinea lor or în ce sămănătură* (Lv., 11, 37), formă care alternează însă cu cea în *-iune*: *Şi cela ce va purta mortăciunea lor să-ş spêle hainele şi să fie necurat pănă seara* (Lv., 11, 28).

a răpoosá (< lat. *repausare*) „a se odihni, a muri": *Şi aşe-au răpoosát Domnul cu moartea svinţii sale, pre moarte cu moartea au omorît* (ŞT, 126). Forma care prezintă pe *[oo]* este

[1] *Vezi*, BB, St. L. *Ex*, p. 29.

[2] Prezenţa lui *[ğ]* constituie normă în textele din Moldova în prima jumătate a secolului al XVII-lea. *[ğ]* trece la *[j]* pînă la sfîrşitul acestui secol. *Vezi ILRL*, Acad. 1997, p. 108 şi 315.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

veche. Termenul este înregistrat în secolul al XVI-lea în *Psaltirea Scheiană*, *Codicele Voroneţean*, *Palia de la Orăştie* şi la Coresi. În secolul următor se înregistrează la Dosoftei şi Gr. Ureche. În BB termenul este folosit cu primul sens şi este înlocuit cu *a se odihni*: *Şi să odihni preste ei duhul* (Nm., 11, 26). Doar în ms. 4389 se înregistrează forma care prezintă un singur [*o*]: *Şi răposă duhul pre dînşii* (Nm, 11, 26).

2.2 Cuvinte de origine slavă veche sau slavonă

iznoávă (< v. sl. ***изъ нова***) „din nou": *Iară de să va tîmpla după botedz să fie viu pruncul şi să însănătoşeadze, să-l boteadze preotul de iznoávă şi deplin* (ŞT, 23). Cuvîntul este înregistrat în *Palia de la Orăştie* şi, în secolul al XVII-lea, la Dosoftei şi la Varlaam şi în *Biblia de la Bucureşti*: *Şi viia ta să nu o culegi de iznoavă* (Lv. 19, 10; la fel în ms. 45; în ms. 4389: *Să nu o culegi de tot*).

a se lení (< v. sl. ***лѣнити сѧ***) „a se codi": *De să va prileji pruncului să fie bólnav spre moarte şi vor chema preotul să-l boteadze, iară el nu va mearge, ce să va lení şi va muri pruncul nebotedzat, acest păcat iaste asupra preotului şi să aibă canon foarte tare, după cumu-i va părea Arhiereului* (ŞT, 30 – 31). Cuvîntul se înregistrează cu acest sens în *Codicele Voroneţean* şi în *Cazania a doua* a lui Coresi, la Varlaam, Simion Dascălul, Dosoftei şi Cantemir. În BB a fost înlocuit de termenul *lenevi*: *Rogu-te, nu te lenevi a veni cătră mine* (Nm., 22, 16), iar în ms. 4389: *Rogu-te, nu te lenivi a veni la mine* (Nm., 22, 16). Doar în ms. 45 se înregistrează *a se leni*: „*Rogu-te, nu te leni a veni cătră mine!*" (Nm, 22,16).

ócină (< slavon. ***отьчина***) „patrimoniu, moştenire, moşie, avere care constă din pămînt, proprietate": *Pentru cela ce-ş va călca giurămîntul şi pentru mărturiia menciunoasă şi pentru cela ce face asuprealã de ia ócina cuiva cu giurămînt sau şi alt lucru, ceva* (ŞT, 203). Termenul se întîlneşte în secolul al XVI-lea la Coresi, în *Palia de la Orăştie* şi în *Psaltirea Scheiană*. În secolul al XVII-lea apare la Varlaam în *Leastviţa* şi *Cazanie,* la Ureche, M. Costin şi la Dosoftei. De asemenea, termenul este înregistrat în BB: *Peşteră întru ocină de mormînt* (Fac., 50, 13). În ms. 45 termenul folosit este *avêre*: *Avêre de mormînt*.

ocropí (< slavon. ***окропити***) „a uda, a stropi": *Dup-aceia să citească molitvele ceale de otriţanie de la botedz şi după osveaştenie să ocropască pre toţi cîţi să vor găsi acolea* (ŞT, 220). Termenul este înregistrat la Dosoftei. În BB este folosit verbul *a stropi*: *cu apă de stropire nu se-au stropit pre dînsul* (Nm., 19, 20) şi substantivul *stropire*: *apă de stropire* (Nm., 19, 20). Trebuie menţionat însă că manuscrisul 45 prezintă forma *a încropi*: *căce apă de curăţenie nu s-au încropit preste însul* (Nm., 19, 20), dar şi substantivul *uncropirei*: *apa uncropirei* (Nm., 19, 21). Sensul lui *a încropi* „a stropi" este etimologic şi nu a fost înregistrat în dicţionare[3].

[3] Vezi BB, St. L. *Nm.*, p. 22.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

pámente (< slavon. ***памѧтик***) „pomenire, ceremonie religioasă pentru un mort”: *Iară de vor muri acei prunci într-acel botedz nu deplin şi de nevoie, pre aceştia încă-i va priimi Dumnedzău ca şi pre cei botedzaţi, şi să-i provodească şi să le facă toate pámenţile după obiceaiul creştinesc* (ŞT, 23). Cu acest sens termenul este atestat la Coresi, iar în secolul următor la Dosoftei. În BB se înregistrează atît sinonimul *pomenire*: *Şi va fi zioa aceasta voaă pomenire* (Ex., 12, 14), *pomenirea trîmbiţilor* (Lv., 23, 24), *voiu potoli dentru oameni pomenirea lor* (Dt., 32, 26), cît şi *pámente*: *jîrtvă de pámente* (Nm., 5, 15). În ms. 4389 se înregistrează *aducere-aminte*: *Şi să vă fie zioa aceasta întru aducere aminte* (Ex., 12, 14) sau *pomenire*: *jîrtva pomenirei* (Nm., 5, 15), *voiu potoli dentru oameni pomenirea lor* (Dt., 32, 26). Ms. 45 prezintă consecvent termenul *páminte*: *Şi va fi dzua aceasta voaă páminte*” (Ex., 12, 14), *pámente de trîmbiţă* (Lv., 23, 24), *jirtvă de páminte* (Nm., 5, 15), *Voi potopi dentru oameni pámintea lor*” (Dt., 32, 26). Sunt atestate şi formele de genitiv – dativ sg. art. *páminteêi*, în ms. 45 (Nm, 5, 26); *pámentii*, în BB (Nm., 5, 26).

a pomăzuí (< v. sl. ***помазати***) „a mirui”: *De-aciia va ceti molitvele Svîntului Mir şi-l va pomăzuí pre dîns...* (ŞT, 20). Termenul este înregistrat la Coresi, în *Pravila aleasă*, la Dosoftei şi în *Biblia de la Bucureşti*: „*Vei pomăzui pre dînşii*” (Ex., 28, 37), *şi să să pomăzuiască ei întru dînsele* (Ex., 29, 29), *Untdelemnu, unsoare de pomăzuit sfînt va fi acesta* (Ex., 30, 31) şi în ms. 45: *şi-i vei pomăzui* (Ex., 28, 37).

a posluşí (< slavon. ***послоүшати***) „a sluji, a oficia slujba religioasă”: *De să va prileji într-un loc să fie numai un preot, să nu fie altul şi de va vedea o nevoie, că-i iaste pruncul în cumpănă de moarte, să nu-l lase, ce să-l boteadze pre fiiu său ca şi alt preot şi de preuteasă ca să nu să împarţă, pentru căce au fost altul nănaş, iară el numai ce-au posluşit* (ŞT, 25). În secolul al XVII-lea se întîlneşte la Dosoftei şi în *Biblia de la Bucureşti*: *posluşăşti la mine încă alţi şapte ani* (Fac., 29, 27), *Vom posluşi lui* (Nm, 3, 6), *tot cela ce întra a posluşi* (Nm, 4, 40) *tot lucrul de posluşit* (Nm., 28, 25). În BB termenul intră în relaţie de sinonimie cu *a sluji*: *cîndu mergu să slujască cătră jîrtăvnicul sfîntului* (Ex., 28, 39). În ms. 45 se înregistrează de asemenea *a posluşi*: *Cînd mergu a posluşi cătră jirtăvnicul sfîntului* (Ex., 28, 39), iar în ms. 4389 frecvent se foloseşte *a sluji*.

a se stidí (< slavon. ***стыдѣти сѧ***) „a se sfii, a se ruşina, a nu îndrăzni”: *Deci nu te stidí, nice te înfricoşa sau să-ţi fie ruşine de mene, de un păcătos,...* (ŞT, 184). Nu dispunem de atestări pentru secolul al XVI-lea[4], în secolul al XVII-lea se regăseşte la Dosoftei şi în *Leastviţa* lui Varlaam. În BB termenul este înlocuit de *a se ruşina*: *Nu să ruşina* (Fac., 2, 25), iar în ms. 4389: *Nu le era ruşine* (2, 25). Doar ms. 45 înregistrează termenul *a se stidi*: *Nu să stidiia* (Fac., 2, 25).

[4] *Cf.* DLR, s. v.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

umiválniţă/ omiválniţă (< slavon. ***оумивалница***) „vas în care preotul, în timpul slujbei religioase, îşi spală mîinile”: *Şi daca va săpa acel marmure să-l speale foarte bine şi să vearse apa acolo la umiválniţă* (ŞT, 94 – 95). Forma cu *[o]* iniţial apare o singură dată, în timp ce forma cu *[u]* apare de trei ori. Cu sensul din ŞT, termenul era folosit frecvent în limba română veche[5]. În BB termenul folosit frecvent este cel de *spălătoare*: *Şi vei unge spălătoarea şi fundul ei şi o vei sfinţi pre ea* (Ex., 40, 10), *şi vor acoperi spălătoarea şi fundul ei* (Nm., 4, 15). În ms. 45 termenul folosit adesea este *medelniţă* „lighean, vas de spălat pe mîini, pe faţă” (< vsl. ***мѣдѣница***): *Şi medelniţa, şi fundul lui* (Ex., 31, 8), *Şi vei pune medelniţa între cortul mărturiei şi între jirtăvnic* (Ex., 40, 7), cu varianta *medenniţă* în *şi medenniţa, şi fundul ei şi le-au sfinţit pre însă* (Lv., 8, 11), *şi vor acoperi medelniţa şi fundul ei* (Nm., 4, 15). Ms. 4389 prezintă consecvent termenul *leghin* (< tc. *legen*)/ *lighin* „lighean”: *şi toate vasele lor, lighinul, şi toate fundurile lui* (Ex., 30, 28) *şi lighinul, şi fundul lui* (Lv., 8, 11), *să acopere lighinul şi fundul lui* (Nm., 4, 14). În ms. 45 se înregistrează *leghin* (Ex., 30, 18), cuvîntul fiind adăugat pe margine, de aceeaşi mînă, ca sinonim al lui *medêlniţă,* din text.

vólnic (< *cf.* v. sl. ***вольнъ***) „liber, slobod”: *Dece bărbatul cu muiarea ce să vor fi împreunat fără leage, aceaea nu-i nice o împreunare, ce poate fiecine să o desparţă. Bărbatul iaste vólnic a-şi lăsa muiarea cînduşi va vrea* (ŞT, 258). Se întîlneşte în secolul al XVI-lea în *Psaltirea Scheiană* şi la Coresi. De asemenea se înregistrează la Moxa, la Varlaam şi Dosoftei[6] şi la Cantemir. În BB se înregistrează sinonimul *slobod*: *iară la al şaptele an îl vei trimite slobod, în dar* (Ex., 21, 2), *nu voiu să mă duc slobod* (Ex., 21, 5), *slobozi va trimite pre ei pentru dintele lor* (Ex., 5, 27), în timp ce manuscrisul 45 prezintă termenul *volnic*: *Îl vei slobodzi volnic în dar* (Ex., 21, 2), *nu voi să mă duc volnic* (Ex., 21, 5), *volnici îi va trimite pre ei pentru dintele lor* (Ex., 21, 27). Ms. 4389 prezintă termenul *slobod*, ca şi BB.

zavístie (< slavon. ***зависть***) „invidie, pizmă, reavoinţă, intrigă”: ... *să întoarce focul asupra lor cumu s-au fost întorcînd jărtva asupra lui Cain pentru că şi acesta avea zavístie asupra frăţine-său* (ŞT, 134). În secolul al XVI-lea se întîlneşte la Coresi unde concurează cu forma *zavíst*, înregistrată şi în *Codicele Voroneţean*. În secolul următor apare la Dosoftei. Forma verbală *a zavistui* „a invidia, a pizmui” este folosită în BB: *şi zavistuiră pre dînsul filistimii* (Fac., 26, 14), *şi zavistui Rahíl pre soru-sa* (Fac., 31, 1) şi în ms. 45: *şi zavistuiră pre însul filistimii* (Ex., 26, 14), *şi zavistui Rahil pre soru-sa* (Fac., 30, 1). În ms. 4389 se înregistrează *a pizmui*, *a pizmi*, *a pune pizmă.*

[5] *Cf.* N. A. Ursu, *Contribuţii* (2002), p. 66.
[6] *Cf.* DLR, s. v.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

2.3 Cuvinte de origine greacă

anátema (< gr. *ἀνάθεμα*) „afurisit, blestemat, excomunicat de către biserică": *Pravila apostolilor, 50 de capete, dzice să fie anátema acela preot pentru că n-au dzis Hristos apostolilor „să botedzaţi întru moartea mea", ce „întru numele Tatălui şi a Fiiului şi a Duhului Svînt"* (ŞT, 14). În secolul al XVI-lea se întîlneşte în *Pravila Ritorului Lucaci* în forma *anátemat*, iar în secolul al XVII-lea cuvîntul apare la Dosoftei şi *Mărgitare* (1691)[7]. Substantivul *anátemă* apare la Coresi. În BB se înregistrează *anathemă* „afurisenie, blestem, excomunicare" cu valoare substantivală: *Numi numele locului aceluia Anáthema* (Nm, 21, 3). La fel se înregistrează în ms. 45: *Şi numiră numele locului aceluia Anathema* (Nm., 21, 3), iar în ms. 4389 *Şi puse numele acelui loc Pustiire, adecă Anathema*). Cu valoare adjectivală se înregistrează în BB: *Anáthema vei fi* [...] *căci anáthema iaste* (Dt, 7, 27). La fel în ms. 45: *anathema vei fi* [...] *căce anathema iaste* (Dt., 7, 26), dar în ms. 4389 *blestemat*: *vei fi blestemat* [...] *să-l huleşti ca pre un blestemat* (Dt., 7, 26).

2.4 Cuvinte de origine maghiară

ponoslu „ocară, ruşine" (< rom. *ponoslui* „a dojeni, a face reproşuri, a ocărî, a insulta" < magh. *panaszol* < vsl. ***поносъ*** „reproş"; modificarea semantică a etimonului maghiar în română s-a petrecut sub influenţa rom. *ponos* < vsl. ***поносъ***) *iaste de rîs şi de graiurile oamenilor şi de mustrare şi ponóslu în tot ceas* (ŞT, 240). Termenul *ponoslu* „ocară, ruşine" se înregistrează în ms. 45: *Luatu-mi-ai ponoslul* (Fac., 30, 23); *Iaste a ponoslu noao* (Fac., 34, 14), *Ponoslu iaste* (Lv, 20, 17). În BB termenul înregistrat frecvent este *ponos: Luatu-mi-au Dumnedzău ponosul mieu* (Fac., 30, 23), *iaste ponos noao* (Fac., 34, 14) sau *ocară*: *ocară iaste* (Lv., 20, 17), iar în ms. 4389 *împuţăciune*: *Dăşchise Domnul pîntecele mieu şi au luat împuţăciunea mea* (Fac., 30, 23), *ocară*: *iaste noaoă cu ocară* (Fac., 34, 14), *ocară lui iaste* (Lv., 20, 17). Cu sens diferit este înregistrat în BB: *Şi adusără ponoslu pămîntului* (Nm, 13, 33), dar *întristare* în ms. 45 (Nm., 13, 33) şi *înfricoşare* în ms. 4389 (Nm., 13, 33).

meşterşúg (< magh. *mesterség*) „viclenie, uneltire": *Muiarea de va bea ierbi sau de va face orice meşterşúg ca să nu poată face cuconi sau, daca să va simţi groasă, de va meşterşuguí în vreun chip să bea niscare ierbi pentru să-ş piardză pruncul den zgăul ei, sau, daca-l va face, de-l va lepăda sau-l va omorî, aceaia muiare ca să aibă canon ca şi ucigătoriul cel de oameni* (ŞT, 207 – 208). Termenul se înregistrează la Coresi, la Dosoftei, Varlaam, Ureche, Neculce şi Cantemir. Forma *meşterşug* „artă" se înregistrează în ms. 45: „*Lucru de meşterşug de pietri*" (Ex., 28, 11), iar în BB şi în ms. 4389 se întîlneşte *meşteşug* (Ex., 28, 11; 30, 25; 35, 33). Verbul *a meşterşugi* „a recurge la vicleşuguri, la artificii" (< *meşterşug*) se întîlneşte în ms. 45: *Ia-mblaţi dară să-i meşterşugim pre înşii pentru ca să nu să înmulţască* (Ex., 1, 1); în BB şi în ms. 4389: *Meşteşugim* (ibid).

[7] *Cf.* Eugen Munteanu, *Lexicologie* (2008), p. 216.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

2.5. Cuvinte de altă origine sau cu origine necunoscută

fufeádză (et. nec.[8]), formă veche a lui **fofeázã**, „suport la braţul sfeşnicului”: *Şi sveaştnicul besearecii legii vechi şeapte fufeádze şi şeapte făclii avea de ardea* (ŞT, III – IV). Termenul se înregistrează în secolul al XVI-lea în *Palia de la Orăştie*. Ms. 45 prezintă acelaşi termen ca şi ŞT: *Şi vor lua haină albastră şi vor acoperi sfêşnicul ce lumineadză şi fufédzele lui şi lingurile lui şi mucările lui* (Nm., 4, 9). Termenul folosit în BB este *luminările* (Nm., 4, 9), iar cel din ms. 4389 este *găocile* (Nm., 4, 9). Termenul se înregistrează şi în ms. 4389: *de aur vărsat era şi fofêdzele lui şi florile lui toate de aur vărsate* (Nm., 8, 4). În BB şi ms. 45 termenul folosit este *fusul*.

mozavír (tc. *müzevvir*[9]) „defăimător, calomniator, om viclean”: *Iară mozavírul cela ce va fi cu doo feaţe de va grăi cu omul şi-l va vende cu cuvintele lui ceale înşălătoare acesta încă să aibă canon un an ca şi ceialalţi, însă de să va ispovedui de voia sa şi să să părăsească* (ŞT, 206 - 207). Termenul este întîlnit la Dosoftei[10]. Forma verbală *a mozaviri* „a calomnia, a defăima, a ponegri, a vorbi de rău” (< mozavir „calomniator” < tc. *müzevvir*) se înregistrează doar în ms. 4389: *Se sfătuiră şi-l mozaviriră* (Fac., 49, 22), *Nice să mozaviriţ nice unul pre vecin* (Lv., 19, 11), *l-au mozavirit* (Dt., 33, 8). În ms. 45: *Cătră carele [Iosif] sfătuindu suduia şi ţinea întru el domnii săgetăturilor* (Fac., 49, 23), dar şi ms. 4389: *Că au hulit cuvîntul Domnului* (Nm., 15, 31), termenul *a mozaviri* este adăugat pe margine pentru *hulit*. Sinonime ale acestui termen se înregistrează în BB: *Căce cuvîntul Domnului au defăimat* (Nm., 15, 29), *L-au batjocorit* (Dt., 33, 8) şi ms. 45: *Căce cuvîntul Domnului lui l-au hulit* (Nm., 15, 29), *L-au suduit* (Dt., 33, 8).

zgău (et. nec.) „pîntece, uter”: *Muiarea de va bea ierbi sau de va face orice meşterşug ca să nu poată face cuconi sau, daca să va simţi groasă, de va meşterşugui în vreun chip să bea niscare ierbi pentru să-ş piardză pruncul den zgăul ei...* (ŞT, 207 – 208). Termenul apare în secolul al XVI-lea în *Psaltirea Hurmuzachi*, *Psaltirea Scheiană*, *Codicele Bratul* şi la Coresi. În secolul al XVII-lea se înregistrează la Varlaam şi în *Pravila lui Vasile Lupu*. Termenul **zgău** cunoaşte 7 ocurenţe în BB: *şi vădzu că au luat în zgău* (Fac., 16, 4), *doao limbi în zgăul tău sînt* (Fac., 25, 23) şi tot atîtea în ms. 45: *2 năroade den zgăul tău să vor înpărţi* (Fac., 25, 23), *şi-i deşchise zgăul ei* (Fac., 30, 22). În ms. 4389, este întîlnit o singură dată: *încuind încuié Domnul tot zgăul dennafară în casa lui Avimeleh pentru Sarra* (Fac., 20, 18), în celelalte cazuri folosindu-se termenul *pîntece*.

[8] *Cf.* DLR, s. v., DEXI, s. v., NDULR, s. v.
[9] *Cf.* DLR, serie nouă, s. v.
[10] *Ibidem.*

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

3. Sinonimia

În lucrarea *Şeapte taine a besearecii* se înregistrează folosirea a doi sau mai mulţi termeni pentru a exprima noţiuni identice. Seriile sinonimice sunt alcătuite fie din elemente latine şi elemente nelatine (adesea slave): *cap – glavă*, fie din derivate româneşti: *mîntuire – mîntuinţă*. În unele cazuri relaţia de sinonimie este dată de necesitatea de a explica sensul unui cuvînt sau de a sublinia acest sens: *O, giudeţ înfricoşat şi groaznic!* (ŞT, 144), *…înfricoşata şi groaznica a Lui a doo venire...* (ŞT, 87), *Pentru păcatul malachiei sau curvii* (ŞT, 288). Multe dintre aceste serii sinonimice nu mai sunt actuale astăzi, situaţie dată fie de dispariţia din limbă a termenilor vechi: *a cerceta – a cerca*, fie de schimbarea sensului unora dintre termeni: *muncă – chin – usteneală*. Seriile sinonimice înregistrate în ŞT sunt:

a fi anatema (14) – *a fi afurisit* (104) – *a fi blăstămat* (279)
antimis (40) – *pocroveţ* (162)
a arăta (298) – *a vădi* (141)
a se bucura (65) – *a se veseli* (86)
cap (254) – *glavă* (264)
a cerceta (142) – *a cerca* (238)
credincios (234) – *pravoslavnic* (299) – *mădular* (7)
cucon (12) – *prunc* (14) – *copil* (253)
a se cumineca (107) – *a se priceştui* (57)
cumenecătură (6) – *priceaştenie* (82)
cuntenire (264) – *oprelişte* (29)
curvie (288) – *malachie* (288)
a despărţi (251) – *a împărţi* (263)
destoinic „vrednic" – *harnic* „vrednic" (121)
domn (4) – *despuietoriu* (135)
a dzice (18) – *a grăi* (35)
fapt (167) – *lucru* (62)
a iubi (62) – *a avea liubov* (133)
iertare (215) – *iertăciune* (134)
îmă (226) – *maică* (278) – *mîne-sa* (280) – *maştehî-sa* (283)
înfricoşat (87) – *groaznic* (87)
întrebare (147) – *văpros* (165)
întărit (312) – *întemeliuit* (312)
a învăţa (86) – *a da învăţătură* (130) – *a dzice* (174)
lepădat (13) – *oprit* (132) – *scos* (130) *de/den preoţie*
limbă (8) – *nărod* (133)
liubov (132) – *dragoste* (173)
a lucra (160) – *a face* (165) –*a deaistvui* (1) – *a împle* (39)

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

lucru fără de leage (155) – *răutate* (165) – *lucru rău* (154)
mărire (VI) – *slavă* (VI) – *cinste* (VI) – *laudă* (VI)
a merge (30) – *a îmbla* (139) – *a se duce* (73)
a merge (293) – *a îmbla* (292) – *a se duce* (292) – *a se afla* (293) „a preacurvi"
mîntuire (107) – *mîntuință* (2)
milă (205) – *milostenie* (211)
moarte (199) – *perire* (83)
muncă (280) – *chin* (132) – *ustenală* (168)
păcat (55) – *greşală* (125) – *smenteală* (28)
părinte (271) – *oteț* (11)
părinte (281) – *tată* (280) – *tătîne* (283)
pîrăș (140) – *vadnic* (140)
plecare (169) – *smerenie* (65)
preot (9) – *popă* (135)
pururea (24) – *veacinic* (7) – *veaci de veaci* (218)
răspuns (214) – *otveat* (225)
a se ruga (169) – *a se închina* (122)
slobodzie (263) – *voie* (90)
a sluji (68) – *a posluși* (25)
a socoti (299) – *a giudeca* (58) – *a gîndi* (316)
spăsenie (82) – *izbăvire* (70)
a sudui (283) – *a ocărî* (283)
a se supăra (317) – *a se ponorî* (317)
a ști (261) – *a cunoaște* (261)
știință (4) – *cunoștință* (245)
a ucide (201) – *a omorî* (207)
usîrdie (175) – *herbenteală* (181)
a (se) vendeca (125) – *a (se) tămădui* (18) – *a se însănătoși* (23) – *a se ișteli* (18)
volnic (258) – *slobod* (142) – *izbăvit* (69)
vrajbă (134) – *zavistie* (134)

Comparînd cu lexicul oferit de BB (doar textul BB a fost urmărit în cadrul acestui demers, fără a se lua în considerare ms. 45 şi ms. 4389), un număr redus dintre seriile sinonimice se înregistrează şi aici, ceea ce înseamnă că, în mai puţin de jumătate de veac, se renunţă la unii termeni specifici limbii române vechi în favoarea celor mai noi, care s-au conservat ca atare şi sunt prezenţi în limba română literară actuală. În cele ce urmează, pornind de la lista prezentată mai sus, vom exemplifica seriile sinonimice încă existente în BB. Unele serii sinonimice mai ample pierd unul, chiar doi termeni. Astfel, în BB din seria sinonimică *anatema* – *afurisit* – *blestemat* se păstrează doar *anatema* şi *blestemat*: *Şi va fi cetatea aceasta anathema* (IN, 6, 17) şi *Blestemat omul înaintea Domnului* (IN, 6, 26). Din *îmă* – *maică* – *mîne-(sa)* – *maştehă* se păstrează în BB doar *maică*: *Iară de te va ruga fratele tău despre tată-tău au*

BDD-A19583 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

despre maică-ta (Dt., 13. 6) şi *mîne-(sa)*: *să iai ţie de acoló muiêre, den fêtele lui Laván, fratelui mîne-ta* (Fac., 28, 2). În plus, se înregistrează termenul *mumă*: *La tată şi la mumă şi la frate şi la sor, să nu te pîngăreşti într-înşii* (Nm., 6, 7). Din seria sinonimică *muncă – chin – ostenéală* se înregistrează în BB doar *chin*: *Şi eu văzuiu chinul carele eghiptênii chinuiesc pre ei* (Ex., 3, 10) şi *ostenéală*: *Tu ştii toată osteneala ce-au aflat pre noi* (Nm., 20, 14). Din seria sinonimică *a lucra – a face – a deistvui – a împle* dispare *a deistvui*: *să nu lucrezi întru cel dentîiu născut* (Dt., 15, 19), *şi să vă păziţi a face în ce chip au poruncit ţie Domnul Dumnezĕul tău* (Dt., 5, 32),

Alte serii sininimice sunt păstrate: *a cerceta – a cerca*: *Să trimitem oameni înaintea noastră şi să cerceteze noao pămîntul* (Dt., 1, 22), *Şi-l puseră pre dînsul în temniţă ca să-l cercetêze pre dînsul pren porunca Domnului* (Lv., 24, 12) dar *să nu cerci să urmezi lor* (Dt., 12, 30), *Cercă Laván în toată casa şi nu află bozii:* (Fac., 31, 35), *a despărţi – a împărţi*: *Şi le despărţi cale de trei zîle* (Fac., 30, 36) *Pentru că vei despărţi pre feciorul tău de cătră tine* (Dt., 7, 4), dar *Împarţi simbria ta cătră mine şi ţi-o voiu da* (Fac., 30, 28), *Socotêşte tu calea şi vei împărţi în trei părţi hotarăle pămîntului tău* (Dt., 19, 3), *fapt – lucru*: *Faptul carele nime nu-l va face mi-ai făcut mie* (Fac., 20, 9), dar *Să nu ne laşi pre noi pentru care lucru ai fost împreună cu noi în pustie* (Nm., 10, 31) (termenul *lucru* fiind considerabil mai frecvent), *limbă – nărod*: *limbă mare şi multă şi mai tare decît noi şi cetăţi mari şi zidite pînă la ceriu, ce şi feciori de uriaşi am văzut acolo* (Dt., 1, 28), dar *norod mare şi mult şi înalt* (Dt., 9, 2); *milă – milostenie*: *am aflat milă lîngă tine pentru ca să nu văz chinuirea mea* (Nm., 11, 15), *şi milostenie va fi noao, de ne vom păzi a face toate poruncile legii aceştiia* (Dt., 6, 25); *păcat – greşeală – smenteală*: *Ce ţi-au făcut norodul acesta de ai adus pre dînşii păcat mare* (Ex., 32, 20), *Şi va aduce pentru greşala lui Domnului lîngă uşa cortului mărturiei berbêce de greşală* (Lv., 19, 21), *Cîndai să nu fie sminteală* (Fac., 43, 12); *părinte – tată – tătîne*: *Şi vor răscumpăra păcatele lor şi păcatele părinţilor lor* (Lv., 26, 40), *Fără numai pre ruda ce iaste aproape de el: pre tată, şi pre mumă, şi pre fii, şi pre fête, şi pre frate* (Lv., 21, 2), *Se va întoarce la casa tătîne-său după tinerêţele ei* (Lv., 22, 13), *a sluji – a posluşi*: *să nu-ţ slujască slujbă de rob* (Lv., 25, 39), *tot cela ce întră a posluşi cătră lucrurile cortului mărturiei* (Nm., 4, 43).

Din seriile sinonimice formate dintr-un termen specific limbii române vechi şi un termen mai nou nu se mai înregistrează decît unul dintre termeni. Adesea termenul specific limbii române vechi este eliminat, locul său fiind luat de un sinonim mai nou: *credincios – pravoslavnic*: *Dumnezeu cel credicios, cela ce păzêşte făgăduinţa sa* (Dt., 7, 9), *destoinic – vrêdnic*: *ce va fi vrêdnică să-m dea mie aceasta ce iaste întru voi întru agonisire de mormînt* (Fac., 23, 9), *slobodzie – voie*: *va ucide suflet fără de voia lui* (IN, 20, 3) (primul temen este înlocuit prin forma mai nouă *slobozire* sau *slobozenie*); *iertare – iertăciune*: *s-au chemat iertare Domnului Dumnezăului tău* (Dt., 15, 2), *înfricoşat – groaznic*: *Şi înfricoşat sînt pentru mînie şi pentru urgie, căci s-au mîniat Domnul pre voi* (Dt., 9, 19); *mîntuire – mîntuinţă*: *jîrtvă de mîntuire* (Dt., 27, 7), *plecare – smerenie*: *au văzut smereniia noastră şi osteneala noastră şi chinuirea noastră* (Dt., 26, 7).

Seriile sinonimice înregistrate în ŞT, dar curente şi în limba română actuală nu au mai fost exemplificate în prezenta lucrare: *prunc – copil, a zice – a grăi, mărire – laudă – slavă – cinste, a merge – a se duce, preot – popă, a şti – a cunoaşte, ştiinţă – cunoştinţă,*

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

a ucide – a omorî. De asemenea, menţionăm că în ŞT se înregistrează şi serii sinonimice ale căror termeni nu se regăsesc în BB: *pîrăş – vadnic, antimis – pocroveţ, cumenecătură – priceaştenie, spăsenie – izbăvire*.

4. Concluzii

Prezentăm în cele ce urmează elementele comune şi elementele care diferenţiază textele luate în discuţie. Dintre termenii analizaţi, cei comuni atît *Bibliei de la Bucureşti*, cît şi celor *Şapte taine a besearecii*, sunt puţini şi adesea dublaţi de sinonime (fie adăugate pe margine, fie în alternanţă în interiorul textului): *a cure*, *fur*, *mortăciună*, *iznoavă*, *ocină*, *pamente* (dublat în BB de *pomenire*), *a pomăzui*, *a posluşi* (dublat de *a sluji*), *anatema, zgău*. Cele mai multe asemănări sunt surprinse între ŞT şi ms. 45: *despuitoriu*, *giudeţ*, *mişel*, *iznoavă*, *a se leni*, *pamente*, *a posluşi*, *a se stidi*, *volnic*, *zgău*.

De remarcat este însă faptul că termenii propuşi în BB ca opţiune de traducere, chiar dacă oscilantă în unele cazuri, s-au conservat pînă în limba literară actuală. Astfel, *a trăi* înlocuieşte pe *a custa*, *stăpîn* pe *despuitoriu*, *judecată* pe *judeţ*, *sărac* pe *mişel*, *a se odihni* pe *a răposa*, *a lenevi* pe *a leni*, *a stropi* pe *a ocropi*, *pomenire* pe *pamente*, *a sluji* pe *a posluşi*, *a se ruşina* pe *a se stidi*, *spălătoare* pe *umivalniţă/ medelniţă*, *ponos* pe *ponoslu*, *meşteşug* pe *meşterşug*, *a defăima* pe *a mozaviri*, ceea ce confirmă încă o dată că *Biblia de la Bucureşti*, monument de limbă literară românească, marchează un moment important de dezvoltare şi fixare a limbii române literare.

În ceea ce priveşte seriile sinonimice conchidem că, în genere, se renunţă la unul dintre termenii acesteia. Acest lucru duce însă şi la dezavantaje de ordin stilistic, mai întîi pentru că reducerea numărului de termeni duce inevitabil la reducerea posibilităţilor expresive, apoi pentru că se conservă termeni cu posibilităţi expresive reduse. De exemplu, din seria sinonimică *muncă – chin – ustenează* se păstrează doar ultimii doi termeni, din seria sinonimică *a lucra – a face – a deistvui – a împle* dispare *a deistvui*, se renunţă la *slobozie* în favoarea lui *voie* sau la *pravoslavnic* în favoarea lui *credincios*. Unele serii sinonimice, înregistrate în ŞT, la mijlocul secolului al XVII-lea nu-şi mai regăsesc nici unul dintre termeni spre finalul aceluiaşi secol: *pîrăş – vadnic, cumenecătură – priceaştenie*.

Diferenţele dintre ŞT şi BB sunt date deopotrivă de zonele geografice diferite, de decalajul temporal dintre acestea, de opţiunea diferită a traducătorilor supuşi unor „norme" locale şi de influenţa originalului. Aceasta din urmă determină şi înnoirea lexicului din BB.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

Bibliografie

A. Izvoare şi lucrări de referinţă

ŞT = *Şeapte taine a besearecii*, Iaşi, 1644. [*Şeapte taine a besearecii tipărite cu învăţătura şi cu toată cheltuiala Măriei sale Ioan Vasilie Voievoda în tipariul cel domnesc în tîrg în Iaşi, văleato 7153, noev. 8*].

BB = *Biblia de la Bucureşti (1688)*, în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, Pars I, *Genesis*, Iaşi, 1988 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marietta Ujică), Pars II, *Exodus*, Iaşi, 1991 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Corneliu Dimitriu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marietta Ujică), Pars III, *Leviticus*, Iaşi, 1993 (autorii volumului: Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Eugen Munteanu), Pars IV. *Numeri*, Iaşi, 1994, (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Ion Florea, Elsa Lüder, Paul Miron), Pars V, *Deuteronomium*, Iaşi 1997 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Eugenia Dima, Elsa Lüder, Paul Miron, Petru Zugun), Pars VI, *Iosue, Iudicum, Ruth*, Iaşi, 2004 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Ileana Cîmpean, Eugenia Dima, Doina Grecu, Gabriela Haja, Gustavo-Adolfo Loria-Rivel, Elsa Lüder, Paul Miron, Mioara Săcrieru-Dragomir, Stela Toma), Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Gheţie, Ion, *Baza dialectală a românei literare,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 1975.

Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780), de Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, Constantin Frîncu, Ion Gheţie, Alexandra Roman Moraru şi Mirela Teodorescu, coordonator Ion Gheţie, Editura Academiei, Bucureşti, 1997.

Ivănescu, Gheorghe, *Istoria limbii române*, Editura Junimea, Iaşi, 1980.

Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

Ursu, N. A., *Contribuţii la istoria culturii româneşti. Studii şi note filologice*, Editura Cronica, Iaşi, 2002.

B. Dicţionare

Chivu, Gheorghe, Buză, Emanuela, Roman Moraru, Alexandra, *Dicţionarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421 – 1760)*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1992.

DER = Ciorănescu, Alexandru, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 2005.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)

NDULR = Oprea, Ioan, Pamfil, Carmen-Gabriela, Radu, Rodica, Zăstroiu, Victoria, *Noul dicţionar universal al limbii române*, ediţia a III-a, Editura Litera Internaţional, Bucureşti - Chişinău, 2008.
DEXI = Eugenia Dima (coordonator), *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc & Editura Gunivas, Chişinău, 2007.
DEX = *** *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a II-a, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.
DLR = *** *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, 1965 şi urm., Editura Academiei, Bucureşti.
MIKLOSICH = *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum* emendatum auctum edidit Fr. Miklosich, Vindobonae, 1862-1865.
SCRIBAN = Scriban, August, *Dicţionaru limbii româneşti*, Institutu de Arte Grafice „Presa bună", Iaşi, 1939.

BDD-A19583 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:29 UTC)